

تأثیر جهت‌گیری مذهبی در ایجاد تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در بین جوانان شهر اسلام‌آباد غرب

چکیده

زمینه و هدف: تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در بین جوانان به‌عنوان نیروهای مولد اجتماعی، از امور مهم و تأثیرگذار به‌شمار می‌آید؛ بنابراین پژوهش حاضر، با هدف تحلیل تأثیر جهت‌گیری مذهبی و تأثیر آن بر تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در بین جوانان شهر اسلام‌آباد غرب انجام گرفته است.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش پژوهش آن پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، جوانان شهرستان اسلام‌آباد غرب است. به‌عنوان نمونه پژوهش تعداد 384 نفر در رده سنی 18-29 سال با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه جهت‌گیری مذهبی، پرسش‌نامه تعهد اجتماعی و نیز پرسش‌نامه قانون‌گرایی است. برای تأیید روایی پرسش‌نامه‌ها از روایی محتوا، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده شده است. روایی محتوا توسط نظرسنجی از استادان خبره تأیید شد و براساس نتایج به‌دست‌آمده از خروجی‌های نرم‌افزار ابزار اندازه‌گیری از روایی همگرا و واگرای مناسب و شایسته برخوردار است. پایایی پرسش‌نامه نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ، ضریب پایایی ترکیبی و ضریب پایایی مرکب تأیید شد. در این پژوهش از نرم‌افزار (SMART-PLS) بهره گرفته و از روش حداقل مربعات جزئی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

یافته‌ها: ضرایب به‌دست‌آمده از آزمون T نشان داد که جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی (19/437) و جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی (4/333) و تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی (5/750) تأثیر دارد. در بررسی نقش میانجی تعهد اجتماعی در تأثیرگذاری جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی، مقدار آزمون تست سوبل حدود (5550) است.

نتیجه‌گیری: اثر جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی تأیید شد. همچنین متغیر تعهد اجتماعی می‌تواند نقش میانجی را بین جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی داشته باشد. می‌توان نتیجه گرفت که برای تشویق جوانان به قانون‌گرایی از طریق جهت‌گیری مذهبی، بایستی بتوان تعهد اجتماعی را نیز در بین جوانان افزایش داد.

کلیدواژه‌ها: رفتار مذهبی، قانون‌گرایی، تعهد اجتماعی، جوانان، جهت‌گیری مذهبی.

دریافت: 1400/05/25

پذیرش: 1400/06/31

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: 67-98

شناسه دیجیتال (DOR):

DOR:

امیر احمدی

استادیار گروه حقوق، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه:

Amir.ahmadi@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

پژوهش‌ها، نشان می‌دهد که انسان‌های دارای سلامت معنوی مطلوب، در رویارویی با مشکل‌های اطراف خود با ذهنی باز و انعطاف‌پذیر عمل می‌کنند؛ از این رو عملکرد هر فرد تحت تأثیر عامل‌های مختلفی است (یاسمی‌نژاد، گلمحمدیان و یوسفی، 1390، ص 120). با ورود فرد به دنیای جوانی بر دامنه روابط و معاشرت‌های او افزوده شده و دیدش نسبت به خانواده و جامعه تغییر می‌کند؛ به تناسب افزایش سن و رشد بر دامنه نیازهایش نیز افزوده شده و خواستار روابطی عقلانی و حضوری پر معنا در صحنه اجتماع می‌شود (قائمی، 1393، ص 143). از نخستین متفکرانی که مؤلفه مذهب را با تجربیاتی به عنوان جهت‌گیری مذهبی پیشنهاد داد، آلپورت¹ بود. منظور وی از جهت‌گیری مذهبی، تلفیقی از باورهای مذهبی، رفتارها و انگیزهای فردی است (دوریز و سوئنس²، 2006، ص 124). پژوهش‌گران، مذهب را یکی از مؤلفه‌های مهم در زندگی شخصی می‌دانند و معتقدند که بر زندگی جسمانی و روان‌شناختی افراد تأثیرگذار است (حسین‌شرقی و میرهاشمی، 1395، ص 87). همچنین تحقیقات نشان داده‌اند که معنویت در عملکرد افراد مؤثر است؛ بنابراین جهت‌گیری مذهبی به زندگی فرد، معنا و هدف می‌دهد و موجب انگیزه، امید و اثر مثبت در فرد می‌شود (فرخی و باقری، 1396، ص 1872) و موجب عملکرد بهتر و بهره‌وری بالاتر نیز می‌شود (آلن و هپنر³، 2011، ص 22). با وجود این یکی از مسائل اساسی در حوزه علوم اجتماعی و به‌طور خاص در جامعه‌شناسی، بحث تعهد اجتماعی جوانان و میزان پایبندی آن‌ها به اصول و قوانین اساسی حاکم در جامعه است. در هر جامعه‌ای، نقش‌هایی برای افراد وجود دارد که هنجارها و ارزش‌های جامعه، آن را تعریف کرده است. میزان احساس تعهد افراد نسبت به این نقش‌ها را می‌توان از مصادیق تعهد اجتماعی

1- Allport

2- Duriez & Soenens

3- Allen & Heppner

نامید (ایمان، مرادی و جلائیان بخشنده، 1389، ص 117؛ سبحانی‌نژاد، 1389، ص 27).

گرایش و جهت‌گیری مذهبی می‌تواند از عوامل مهم تعهد اجتماعی و نیز پایبندی به قوانین باشد. برخی محققان، تجارب مشارکتی معنی‌دار جوانان را پیشنهاد می‌کنند؛ یعنی درواقع به آن‌ها اجازه دهیم تا توانشان را کشف کنند، تعهدشان را بسنجند و به اصول اخلاقی متعهد شوند (هالووی¹، 1982، ص 42). افرادی که تعهد بیشتری به جامعه خود دارند، زمانی که با اطلاعات مبهم در مورد جامعه‌شان مواجه می‌شوند، تمایل دارند هم ابعاد منفی و هم ابعاد مثبت گذشته جامعه‌شان را ببینند؛ اما آن‌هایی که تعهد ندارند، بیشتر تمایل دارند ابعاد منفی جامعه‌شان را ببینند (دوسوژو اسپیرز²، 1999، ص 105).

در مطالعات تجربی که در ایران انجام شده، به‌طور کلی عوامل دموگرافیکی با قانون‌گرایی در ارتباط گذاشته شده است و با وجود جامعه دینی ایران، کمتر به نگرش دینی افراد در شکل‌گیری قانون‌گرایی توجه شده است (زارع شاه‌آبادی و ترکان، 1392، ص 175). همچنین قانون‌گرایی و عمل به قانون نیازمند توشیح قانون و آگاهی از قانون است. ازاین‌جهت اگر کسی ادعای جهل به قانون کند، براساس ماده 155 قانون مجازات اسلامی، جهل او مسموع نیست زیرا براساس اصل بیستم قانون اساسی، همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند. عوامل متعددی می‌تواند بر پایبندی به قانون و تعهد اجتماعی اثرگذار باشد، ولی در این پژوهش تنها به عامل مهم جهت‌گیری مذهبی پرداخته شده است. برای پیشگیری از به‌وجود آمدن چنین مواردی که بی‌گمان هم تعهد اجتماعی فرد را تخریب می‌کند و هم باعث فروپاشی اجتماعی و نابودی ارزش‌های معنوی می‌شود، هدف این پژوهش، بررسی عامل جهت‌گیری مذهبی و تأثیر و نقش آن بر تعهد اجتماعی و میزان پایبندی به قانون با مطالعه میدانی در بین جوانان شهر اسلام‌آباد غرب است؛ بنابراین در این تحقیق سعی بر آن است که نقش جهت‌گیری‌های مذهبی

1- Holloway

2- Doosje & Spears

جهت‌گیری درون‌دینی و برون‌دینی) را در ارتباط با تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی جوانان مورد بررسی قرار داد.

مفروض در این پژوهش این است که میزان جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در شهر اسلام‌آباد غرب تا چه اندازه است. ویژگی مهمی که در حجم نمونه در این پژوهش وجود دارد، جوان بودن مورد مطالعه است، زیرا جوانان در مرحله حساس از شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی هستند و نقش بسیار مهمی در تحول، پیشرفت و اعتلای کشور دارند. براساس آمار جمعیتی اسلام‌آباد غرب در پایگاه اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم و پزشکی استان کرمانشاه، هرم جمعیتی جوانان در این شهرستان نسبت به باقی هرم‌ها از جمعیت بیشتری برخوردار است (سایت دانشگاه علوم پزشکی، 4400). و از آنجاکه اسلام‌آباد غرب، شهری با تنوع مذهبی است؛ این اهمیت و ضرورت به نظر رسید که اثر جهت‌گیری مذهبی بر این دو متغیر در بین جوانان اسلام‌آباد غرب مورد تحلیل قرار گیرد.

بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش این است که جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی و نیز قانون‌گرایی در بین جوانان به چه میزان تأثیر دارد؟

پیشینه و مبانی نظری

سرافراز، نیکخواه و رستگار (1399) در پژوهش خود با عنوان «تحلیلی بر زمینه‌های اجتماعی پدیده قانون‌گریزی» که جامعه آماری آن، جوانان 18-35 سال شهر بندرعباس است، در روشی توصیفی تحلیلی از نوع پیمایشی به این نتایج دست یافتند که میزان دین‌داری با قانون‌گریزی ارتباط معناداری ندارد و هرچه احساس تعلق و هویت اجتماعی در جوانان کاهش یابد، پیوند فرد با جامعه ضعیف خواهد شد؛ در نتیجه میزان قانون‌گریزی نیز در آنان افزایش می‌یابد. حمیدی هریس و محمدی (1396) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با میزان قانون‌گرایی دانشجویان»، که جامعه آماری آن شامل همه دانشجویان دانشکده حقوق و علوم اجتماعی دانشگاه تبریز است و به روش پیمایشی صورت گرفت، به این نتیجه دست یافتند که بین باورهای مذهبی

افراد و عمل به قانون، همبستگی مثبت معناداری وجود داشت. یافته‌های آن‌ها حاکی از آن است که با افزایش عمومیت قانون، تقویت بینش مذهبی افراد، اطلاع‌رسانی قوانین مصوب و ایجاد ترس از مجازات می‌توان قانون‌گرایی را در بین مردم ترویج داد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر، از بین عوامل مؤثر بر قانون‌گرایی، عمومیت قانون، مذهب افراد، میزان شناخت فرد نسبت به قانون و ترس از مجازات، بیشترین تأثیر را بر قانون‌گرایی داشته است. در پژوهش ذکر شده، صرفاً دربارهٔ رابطهٔ باورهای مذهبی افراد با قانون‌گرایی بحث شده و آن‌ها را دارای رابطهٔ معنادار دانسته است؛ اما در پژوهش حاضر، علاوه بر تحلیل تأثیر جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی، تأثیر جهت‌گیری مذهبی در ایجاد تعهد اجتماعی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. سلیمی، داوری و صدیق اورعی (1394) در کتاب خود با عنوان «مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی» به روشی توصیفی - تحلیلی بیان داشتند که یافته‌های نظری و تجربی بیانگر این است که جهت‌گیری مذهبی و دین در زمینهٔ بازدارندگی از کجروی و ایجاد و حفظ نظم اجتماعی مؤثر است.

زارع شاه‌آبادی و ترکان (1392) در پژوهشی با عنوان «عوامل قانون‌گرایی شهروندان در شهر یزد» که جامعهٔ آماری آن سرپرستان خانوار ساکن در شهر یزد است، با روش پژوهش پیمایشی نتیجه گرفته‌اند که هرچه پایبندی و تعهد به هنجارهای اجتماعی بین شهروندان بیشتر باشد، میزان قانون‌گرایی آنان افزایش می‌یابد و نیز بین جهت‌گیری مذهبی با گرایش به قانون همبستگی مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. واحدی، بدری و مصرآبادی (1388) در پژوهش خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گرایی شهروندان» با جامعهٔ آماری گروه‌های سنی و جنسی 20 تا 75 ساله در استان آذربایجان غربی با روشی پیمایشی نتیجه گرفتند که بین پایبندی و جهت‌گیری مذهبی و قانون‌گرایی و عمل به قانون رابطه‌ای معنادار وجود دارد. همچنین در این پژوهش نتیجه گرفته شده که تعهد اجتماعی اشخاص به مجموعه‌ای از باورهای مذهبی به‌عنوان نوعی منبع کنترل بیرونی و درونی وابسته است و باعث تقویت رفتار قانون‌گرایی افراد جامعه می‌شود. جلائیان (1386) در پایان‌نامهٔ خود با

عنوان «عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر مسئولیت اجتماعی جوانان» که جامعه آماری آن، جوانان شهر شیراز بود و با روش پژوهش پیمایشی انجام شد، به این نتیجه دست یافت که همبستگی میان متغیر جهت‌گیری دینی و تعهد اجتماعی بیشتر از سایر متغیرهای در نظر گرفته در پژوهش است.

لوژین کوان¹ (2008) در پژوهش خود با عنوان «جهت‌گیری مذهبی و گرایش به قانون» به روشی توصیفی نتیجه گرفت که مذهب با محوری قرار دادن آموزهای خود به نظم دادن و تنظیم کنترل روابط اجتماعی بسیاری از افراد می‌پردازد و با قدرت بازدارندگی خود از بروز آسیب‌های اجتماعی همانند قانون‌گریزی جلوگیری می‌کند؛ بنابراین باورها و عقاید مذهبی تأثیر مثبت و معناداری بر قانون‌گرایی و اطاعت از قوانین خواهد داشت. لاولند، سیکینک، مایرز و ردکلیف² (2005) در پژوهش خود با عنوان «جهت‌گیری مذهبی و مشارکت مدنی» که جامعه آماری آن، جوانان شرکت‌کننده در مناسک مذهبی بود، نشان دادند که جهت‌گیری مذهبی و نیایش‌های دینی بر مشارکت مدنی جوانان و تعهد آن‌ها نسبت به جامعه و سازمان‌های اجتماعی اثرگذار است و نتیجه گرفتند حضور در مناسک مذهبی و جهت‌گیری مذهبی می‌تواند باعث افزایش مشارکت مدنی شود.

تفاوت پژوهش کنونی با سایر پژوهش‌های صورت‌گرفته در این است که تاکنون پژوهشی انجام نشده است که همزمان اثر جهت‌گیری مذهبی بر دو عامل تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در بین جوانان را مورد بررسی قرار داده باشد. چون بیشتر جمعیت شهر اسلام‌آباد غرب جوان هستند، و به دلیل صبغه مذهبی شهر، باید عوامل مهمی که موجب تقویت تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی هستند، مورد بررسی قرار گیرد.

1- Lou Xin-quan

2- Loveland, Sikkink, Myers & Radclif

جهت‌گیری مذهبی^۱

بشر در طول تاریخ، همواره به‌دنبال پرستش و عبادت معنوی بوده است (انیسی، نویدی و حسینی‌نژاد، 1389، ص 139). انسان‌ها پیچیده و دارای ابعاد گوناگون شناختی، اجتماعی، بُعد معنوی عاطفی و معنوی هستند. یکی از مهم‌ترین ابعاد انسانی، بُعد معنوی است که تأثیرگذار بر سایر ابعاد زندگی است (آتش‌زاده شوریده، عبدالجباری، کرمخانی، شکری خوبستانی و پیشگوی، 1395، ص 11). بنابراین، دین‌داری تأثیر عمیقی بر وجود انسان و تقریباً بر زندگی همه ما گذاشته است (هنینگسگارد و آرنائو^۲، 2008، ص 704). دین‌داری یکی از مهم‌ترین عوامل اجتماعی - فرهنگی در دهه‌های اخیر است. دین‌داری (تعلق، تقید و جهت‌گیری مذهبی) می‌باشد که موجودیت انسان در آن پرورش می‌یابد و تمام ابعاد آن از جمله وحدت انسان با خداوند به آن وابسته است (کرمی، روغنچی، عطاری، شکری و بشلیده، 1385، ص 36). جهت‌گیری مذهبی در چهل سال گذشته تاکنون مورد مطالعه پژوهشگران بوده است (تیلیوپولوس، بیکر، کوکسون و هاوکین^۳، 2007، ص 1610). نقش اساسی مذهب به‌عنوان تعیین‌کننده آتیه هر جوان می‌تواند بسیار مورد توجه قرار گیرد. نظر به موارد ذکرشده، می‌توان گفت که بی‌توجهی به بُعد معنوی و خودشناسی در زندگی، طبق تحقیقات انجام‌شده مانع رشد و شکوفایی می‌شود (یاسمی‌نژاد، گلمحمدیان و یوسفی، 1390، ص 120)؛ بنابراین یکی از مؤثرترین تکیه‌گاه‌های روانی، مذهب است که در لحظه‌لحظه عمر معنای زندگی را فراهم می‌کند و می‌تواند شخص را از تعلیق و بی‌معنایی نجات دهد (بهرامی، 1389، ص 338). برخی معتقدند که ابهام در رابطه جهت‌گیری و تعهد اجتماعی به تفاوت در سنجش بحث‌گرایش‌های مذهبی است؛ بنابراین برخی رفتار مذهبی

1- Religious orientation
2- Henningsgaard & Arnau
3- Tiliopoulos, Bikker, Coxon & Hawkin

(الیسون، بوردمن، ویلیامز و جکسون^۱، 2001، ص 247) و برخی پژوهشگران نیز نگرش‌های مذهبی را می‌سنجند (اوکانر و کاب^۲، 2003، ص 215).

افرادی که اعتقادات مذهبی قوی تری دارند، با موقعیت‌های سخت زندگی سازگاری بیشتری دارند. پس معنویت به‌عنوان بخش پذیرفته‌شده در فرهنگ معاصر است که برای فرد ایجاد یک اعتمادبه‌نفس و اعتماد به قدرت بالاتر می‌کند تا بتواند برای مقابله با مشکلات در زندگی به یک مفهوم درست و منطقی برسد (امیری و احمدی، 1397، ص 13). برخی معتقدند جوانانی که دارای سبک‌های هویت هنجاری و دارای تعهد اجتماعی از میان سایر جوانان مذهبی‌تر هستند (دوریز، اسمیت و گوسنس^۳، 2008، ص 1024). افرادی که دارای تعهد مذهبی و جهت‌گیری مذهبی هستند به‌تبع تعهد بیشتر و اثربخشی بهتری دارند (هاشمی، 1393، ص 74). جهت‌گیری مذهبی موجب افزایش مشارکت‌های مدنی و اجتماعی می‌شود (لاولند، سیکینک، مایرز و ردکلیف، 2005، ص 3). درواقع، مذهب از نظر عملکرد همچون عامل محافظی برای رفتارهای ضد اجتماعی، مقابله یا حمایت اجتماعی لازم را برای جوانان فراهم می‌کند تا از وسوسه انجام رفتارهای ضد اجتماعی جلوگیری کند (حسین‌خان‌زاده، یگانه و مجلل^۴، 2013، ص 760). آلپورت معتقد است، رسیدن به تعریف جامعی در باب جهت‌گیری مذهبی ممکن نیست و خودآگاهی دینی باید به کسی نسبت داده شود که توانایی و قدرت درک دین‌داری را داشته باشد (آلپورت، 1900، ص 51).

در حقیقت، رویکرد کلی فرد از مذهب را می‌توان جهت‌گیری مذهبی تعریف کرد؛ لذا جهت‌گیری مذهبی معادل دین‌داری یا دین‌ورزی است (آذربایجانی، 1393، ص 33). پس جهت‌گیری مذهبی نه بر درجه دین‌داری،

1- Ellison, Boardman, Williams & Jackson
2- O'Connor & Cobb
3- Duriez, Smits & Goossense
4- Hossienkhanzadeh, Yeganeh & Mojallal

بلکه بر انگیزش افراد نسبت به دین تأکید دارد (آلپورت و روس^۱، 1967، ص 434؛ پرتو، 1394، ص 14).

می‌توان گفت در شخصی که پایبند به «مذهب درونی» است، عقاید و حکم شخصی، دارای اهمیت و محوریت خواهد بود و جنبه‌های اجتماعی مذهبی دارای اهمیت نیست (ارنشاو^۲، 2021، ص 8). در حالی که مذهب بیرونی، امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فرد از قبیل کسب موقعیت، شهرت اجتماعی و پذیرش در اجتماع به خدمت گرفته می‌شود (آلپورت، 1900، ص 51)؛ اما اشخاصی که به «مذهب بیرونی» پایبند هستند، به ارزش‌ها و عقاید اجتماعی یا همان عقاید بیرونی تکیه دارند؛ بنابراین از مذهب بیرونی با عنوان «مذهب نابالغ یا ناپخته» در مقایسه با مذهب درونی یاد می‌شود (ارنشاو، 2021، ص 51). در پژوهش پیش‌رو، منظور و گواه از جهت‌گیری مذهبی هم شامل مذهب درونی و هم مذهب بیرونی است.

با توجه به اینکه نقش جهت‌گیری مذهبی در جوانان و رابطه آن با قانون‌گرایی و تعهد اجتماعی کمتر مورد مطالعه بوده است و با عنایت به نقش جوانان در آینده جوامع، پرواضح است که بررسی رابطه و نقش جهت‌گیری مذهبی در پایبندی به تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در این گروه، اهمیت بسیار ویژه‌ای دارد.

تعهد اجتماعی^۳

انسان از تولد تا مرگ به‌طور دائم در تعامل با سایر اعضای جامعه به سر می‌برد. یادگیری زندگی در جمع و برآورده کردن نیازها بسیار مهم است. برای دستیابی به این مهم، یادگیری برخی مهارت‌ها در اجتماع ضروری است؛ بنابراین یادگیری درست آن مهارت‌ها موجب شکل‌گیری تعهد اجتماعی می‌شود (جلائیان، 1386، ص 3). مفهوم تعهد اجتماعی در کمتر پژوهش و کتابی مرتبط تعریف شده است. تعاریف بیان‌شده نیز بیان‌گر همهٔ مصادیق و

1- Allport & Ross

2- Earnshaw

3- Social commitment

مؤلفه‌های تعهد اجتماعی نیست و هر کدام به قسمتی از تعریف مفهومی پرداخته‌اند (باقری، صدیق و یوسفی، 4394، ص 444). به‌طور خلاصه می‌توان گفت: «تعهد اجتماعی میزان پایبندی افراد به نقش‌های اجتماعی آن‌ها است». بدین ترتیب اگر تعهد بین افراد جامعه نهادینه شود، دیگر نیاز به اجبار افراد برای رعایت موازین و اصول زندگی نیست. در پاره‌ای از پژوهش‌ها، این مفهوم را هم‌پایه مفاهیمی چون مسئولیت‌پذیری اجتماعی، اخلاق مدنی و نظیر این موارد دانسته‌اند. مفهوم تعهد اجتماعی ناظر به باور و نظریه‌های اخلاقی است که معتقد است هر فرد یا گروهی باید چنان عمل کند که به جامعه بیشترین نفع برسد (یوسفی، فرهودی‌زاده و لشکری، 1391، ص 181). در حقیقت در تعهد اجتماعی، فرد فراتر از تعهدات خود عمل کرده و منافع دیگران را به منافع فردی ترجیح می‌دهد (معیدفر و جهانگیری، 1398، ص 60)

درواقع تعهد اجتماعی می‌تواند: 1. رعایت داوطلبانه هنجار؛ 2. درون‌شدگی ارزش‌ها؛ 3. حس وفاداری به جامعه؛ 4. یکسان‌پنداری خود با دیگران؛ 5. التزام به انجام عمل یا ترک آن (باقری، صدیق و یوسفی، 4394، ص 444) باشد. در تعریف رعایت داوطلبانه هنجار و التزام به انجام عمل یا ترک آن، نشانه‌های از قانون‌گرایی مشاهده می‌شود. تایلر¹ (2006) از نظریه‌پردازانی است که به موضوع تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی پرداخته است. او اعتقاد دارد رعایت قانون به‌دلیل درست بودن آن یکی از تعهدات داوطلبانه اجتماعی است که هر فرد در جامعه می‌تواند به آن عمل کند به شرطی که به مشروعیت و انصاف مرجع اعمال قانون باور داشته باشد. در یک نظام هر چند اصول و قوانین رسمی تا حد زیادی موجب انسجام و نظم می‌شود، ولی تعهد فردی افراد به مسئولیت‌هایشان در جامعه نقش مهمی را برای رسیدن به اهداف جمعی ایفا می‌کند (صبغ و قیاسی، 1388، ص 88). در جامعه متعهد، افراد هر آنچه را می‌خواهند انجام دهند، همان را به‌صورت باید انجام می‌دهند. تعهد اجتماعی با تنظیم روابط به کمک کاهش پیچیدگی روابط اجتماعی می‌آید و رفتار اشخاص را قابل

1- Tyler

پیش‌بینی می‌کند (پارسونز و اسملسر^۱، 2010، ص 113). این مهم موجب افزایش اعتماد اجتماعی می‌شود و نتیجه آن احساس امنیت برای افراد جامعه است و نیز به کاهش ناهماهنگی شناختی کمک می‌کند و موجب ثبات رفتار در افراد جامعه می‌شود؛ بنابراین، تعهد اجتماعی مؤلفه‌ای برای ارضای نیازمندی افراد جامعه و نتیجه آن همبستگی و انسجام اجتماعی است (دورکیم^۲، 1982، ص 129).

قانون‌گرایی

ریشه قانون‌گرایی در نظریه حاکمیت قانون است (مرکز مالگیری، 1394، ص 78). مؤلفه قانون‌مداری یکی از عناصر برجسته هر شهروند محسوب می‌شود (عاملی و محمدخانی، 1388، ص 42). قانون‌گرایی دارای دو سطح «مقامات و شهروندان» است (موسوی‌زاده، 1396، ص 181). رمز اتحاد، وحدت، انسجام و یکپارچگی هر جامعه در گرو عمل به قانون و قانون‌مداری است (صنّعی و اکرمی، 1396، ص 30). در جوامع اسلامی که قانون براساس شرع به تصویب می‌رسد، عدالت و راحتی مردم بیشتر است (بخشی‌زاده، رضوی و قربانی، 1393، ص 4). از جمله شاخصه‌هایی که شهروندان برای قانون قائل‌اند می‌توان به نگرش مثبت به قانون، کاهش ارتکاب جرائم و نظیر این موارد اشاره کرد.

قانون‌گرایی در یک نگاه وجود شناختی، به چیزی بیش از برخی خصایص برای نظام حقوقی اشاره دارد و آن اجرایی‌شدن قانون است. به‌صورت عینی «تبعیت آگاهانه»، داوطلبانه و پایدار اکثریت مردم از قوانین را قانون‌گرایی گویند (موسوی‌زاده، 1396، ص 181). اگر جهت‌گیری افراد جامعه در برابر قوانین جامعه با خوش‌بینی توأم باشد، قطعاً قانون به‌منزله پدیده‌های اجتماعی، ابزاری است که به کمک آن می‌توان علاوه بر دستیابی به کرامت والای انسانی، به‌سوی استقرار نظام دموکراتیک گام برداشت و نهایتاً جامعه مدنی را تثبیت کرد. واضح است که نداشتن مقررات و قوانین، نظم و امنیت هر جامعه‌ای را تهدید می‌کند و باعث سلب آرامش و آسایش افراد جامعه

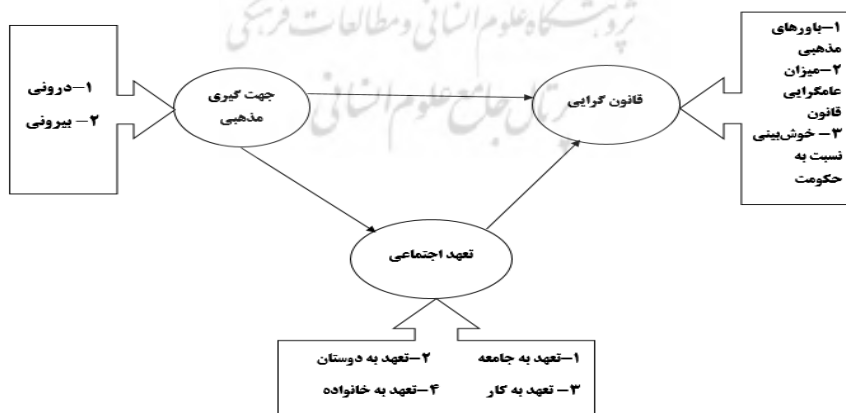
1- Parsons & Smelser

2- Durkheim

می‌شود (زارع شاه‌آبادی و ترکان، 1392، ص 160). نقش حیاتی و محوری قانون‌گرایی، به‌گونه‌ای است که رهبر و زمامدار حکومت اسلامی نیز تابع مجری قانون هستند (صنیعی و اکرمی، 1396، ص 30). برخی تداوم قانون‌گرایی را از دل نظام حقوقی نمی‌دانند و معتقدند که ایجاد رفتار قانون‌گرا مستلزم ظهور «فرهنگ قانون‌گرایی» است که این فرهنگ پشتیبان قانون‌گرایی است (موسوی‌زاده، 1396، ص 181؛ عاملی و محمدخانی، 1388، ص 64). طبق پژوهش واحدی (1388) منظور از قانون‌گرایی، خوش‌بینی نسبت به حکومت، شناخت نسبت به قانون، مشروعیت، عمومیت قانون‌گرایی و قانون‌گریزی است (واحدی، بدری و مصرآبادی، 1388، ص 48). در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌کرات در اصول 4، 6، 22، 24، 25، 32، 33، 34، 36، 37، 38 و 39 دربارهٔ قانون‌گرایی، مرجع بودن قانون اساسی و سایر قوانین مدونه کشور به‌صراحت اشاره شده است.

رهاورد قانون‌مداری آسایش، امنیت، توسعه و رشد در جامعه خواهد بود. قانون‌گرایی وسیله‌ای برای محقق‌شدن نظم اجتماعی در روابط انسان است. از سویی دیگر، جهت‌گیری مذهبی نیز می‌تواند بر نوع رفتار افراد نسبت به قانون اثرگذار باشد.

مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، جزو «پژوهش‌های کاربردی» است و روش آن، پیمایشی و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه است. براساس گزارش‌های حاصل از اطلاعات سایت دانشگاه علوم پزشکی استان کرمانشاه، تعداد جمعیت شهرستان اسلام‌آباد غرب تقریباً 253 هزار نفر است. جامعه آماری این پژوهش، شامل جوانان شهر اسلام‌آباد غرب می‌شود که میزان جمعیت آن‌ها تقریباً بیش از 100 هزار نفر است (سایت دانشگاه علوم پزشکی، 4400). با توجه به جامعه آماری، حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی از طریق جدول مورگان از بین جوانان 18 تا 29 سال، 384 نفر است. از پرسش‌نامه‌های پژوهش‌های جهت‌گیری مذهبی آلپورت (1950) مشتمل بر 21 سؤال، تعهد اجتماعی سیدان و محمدی (1389) مشتمل بر 9 سؤال و نیز قانون‌گرایی واحدی و همکاران (1388) مشتمل بر 9 سؤال بومی شده، به‌عنوان ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌های پژوهش استفاده شد. همچنین به‌ترتیب از این پرسش‌نامه‌ها برای سنجش متغیرهای جهت‌گیری مذهبی، تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی استفاده شده است. در این پژوهش از روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده که روشی برای مدل‌سازی معادله ساختاری است. در آخر پرسش‌نامه‌ای از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت تهیه و برای مقیاس اندازه‌گیری پاسخ‌ها و نظرات از آن بهره‌گرفته شده و برای تأیید روایی¹ پرسش‌نامه و ابزار اندازه‌گیری آن از روایی محتوا²، روایی همگرا³ و روایی واگرا⁴ استفاده شده است.

روایی محتوا با حاصل‌شدن اطمینان از سازواری و هماهنگی بین شاخص‌های اندازه‌گیری و مبانی نظری پژوهش ایجاد شد و با نظرسنجی از استادان خبره تأیید شد. روایی همگرا به اصل همبستگی میانه، بین شاخص‌های هر سازه با هم باز می‌گردد. معیار روایی همگرا بودن، میانگین

- 1- Validity
- 2- Content Validity
- 3- Convergent Validity
- 4- Divergent Validity

واریانس‌های خروجی^۱ (AVE) بیشتر از (0/05) است. همچنین روایی واگرا از راه مقایسه کردن جذر (AVE) با همبستگی بین متغیرهای مکنون (جدول 2) سنجیده شده است. پایایی^۲ پرسش‌نامه با سه معیار (ضریب آلفای کرونباخ^۳، ضریب پایایی ترکیبی و ضریب پایایی مرکب^۴) تعیین شده است (باگوزی و فورنل^۵، 1982؛ اکبری، بهارستان و شائمی، 1392، ص 90). تمامی متغیرهای این پژوهش، ضرایب آلفای کرونباخ آن‌ها از حداقل مقدار (0/70) بیشتر است. در ضریب پایایی ترکیبی حداقل مقدار (0/70) به بالا پایایی سازه‌ها به صورت مطلق، با توجه به همبستگی سازه‌ها با یکدیگر محاسبه خواهند شد. در پایایی مرکب برخلاف آلفای کرونباخ به طور ضمنی فرض بر این است که هر شاخص وزن یکسانی دارد و وابسته به بارهای عاملی^۶ حقیقی هر سازه است. بدین جهت معیار مناسب‌تری را برای پایایی پژوهش عرضه می‌دارد. آنچه بیانگر ثبات درونی سازه است پایایی مرکب با مقدار بیش از (0/70) خواهد بود. برای صحت این مورد در جداول شماره 1 و 2 نتایج پایایی و روایی ابزار سنجش قابل مشاهده است.

براساس مطالب بیان‌شده و نیز نتایج خروجی‌های نرم‌افزار (SMART-PLS) در جداول 1 و 2، می‌توان گفت، ابزار اندازه‌گیری از روایی (محتوا، همگرا، واگرا) و پایایی (بار عاملی، ضریب پایایی مرکب، ضریب آلفای کرونباخ)، مناسب و شایسته برخوردار هستند. در این پژوهش از نرم‌افزار (SMART-PLS) بهره گرفته و از روش حداقل مربعات جزئی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

-
- 1- Average Variance Extracted
 - 2- Reliability
 - 3- Coefficient of Cronbach's alpha
 - 4- Coefficient of Composite Reliability
 - 5- Bagozzi & Fornell
 - 6- Loadings factors

جدول شماره (1). روایی همگرا و پایایی ابزار اندازه‌گیری

ضریب پایایی آلفای کرونباخ	ضریب پایایی ترکیبی Rho_A	ضریب پایایی مرکب	بارهای عاملی		ضریب میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	متغیرهای پژوهش
0/71	0/73	0/79	-	-	0/600	جهت‌گیری مذهبی
-	-	-	14/392	0/738	-	درونی
-	-	-	41/070	0/899	-	بیرونی
0/80	0/80	0/87	-	-	0/632	تعهد اجتماعی
-	-	-	21/524	0/792	-	تعهد به جامعه
-	-	-	32/274	0/844	-	تعهد به دوستان
-	-	-	88/647	0/224	-	تعهد به کار
-	-	-	11/726	0/713	-	تعهد به خانواده
0/75	0/76	0/86	-	-	0/999	قانون‌گرایی
-	-	-	18/686	0/800	-	باورهای مذهبی
-	-	-	44/088	0/252	-	میزان عام‌گرایی
-	-	-	19/714	0/800	-	قانون خوش‌بینی نسبت به حکومت

جدول شماره (2). ماتریس همبستگی و بررسی روایی واگرا

متغیر	جهت‌گیری مذهبی	تعهد اجتماعی	قانون‌گرایی	جذر AVE
جهت‌گیری مذهبی	0/806			0/81
تعهد اجتماعی	0/729	0/795		0/79
قانون‌گرایی	0/714	0/743	0/818	0/22

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

جدول شماره (3). توزیع فراوانی متغیرهای زمینه‌ای پاسخ‌دهندگان

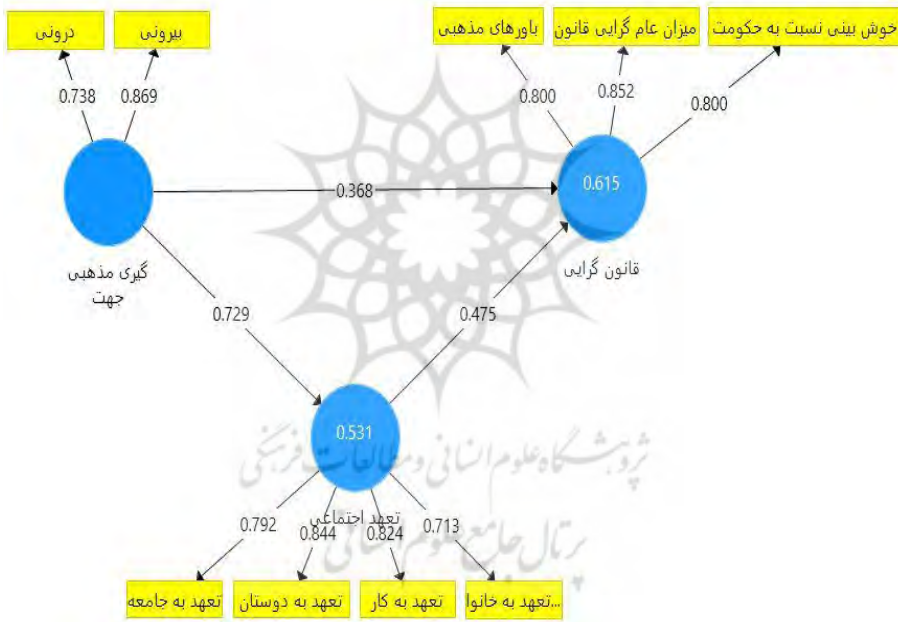
متغیر	شاخص	فراوانی	درصد	تعداد
جنسیت	زن	181	47/135	384
	مرد	203	52/864	384
وضعیت تأهل	مجرد	878	72/39	384
	متأهل	106	27/60	384
سن	21-18	91	23/99	384
	24-21	86	22/39	384
	27-24	110	88/64	384
	29-27	97	25/26	384
تحصیلات	دیپلم	131	45/57	384
	کارشناسی	175	34/11	384
	کارشناسی ارشد	71	18/48	384
	دکتر	7	1/22	384

جدول شماره (4). آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش

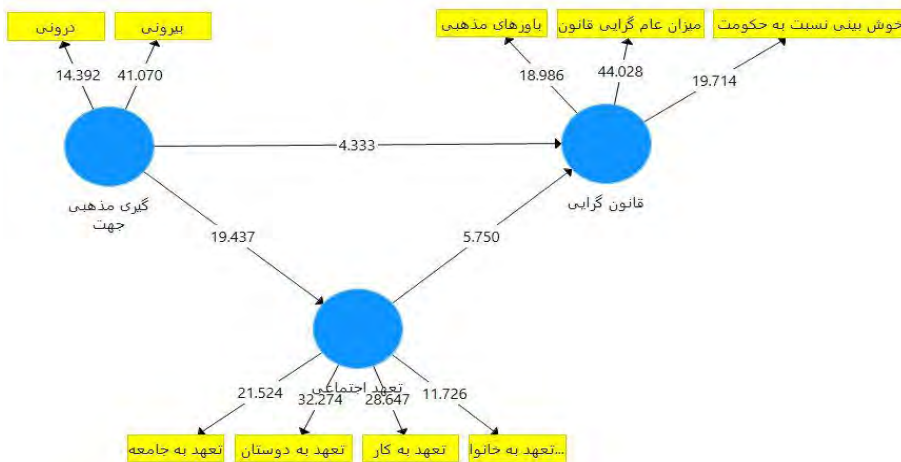
متغیر	واریانس	انحراف معیار	میانگین	دامنه
جهت‌گیری مذهبی درونی	۰.۷۲۷۰	۰.۸۵۲۳۵۰	۳.۳۹۶۱	۳.۰۰
جهت‌گیری مذهبی بیرونی	۰.۷۵۰۰	۰.۸۶۶۰۹۰	۳.۳۹۴۸	۳.۳۳
جهت‌گیری مذهبی	۰.۶۷۶۰	۰.۸۲۱۹۸۰	۳.۳۹۵۴	۳.۱۷
خوش‌بینی نسبت به حکومت	۰.۶۳۵۰	۰.۷۹۷۰۳۰	۳.۳۶۶۹	۳.۱۴
میزان عام‌گرایی قانون	۰.۶۲۰۰	۰.۷۸۷۲۹۰	۳.۳۳۰۵	۳.۱۴
باورهای مذهبی	۰.۶۶۸۰	۰.۸۱۷۵۵۰	۳.۳۶۵۳	۳.۰۰
قانون‌گرایی	۰.۵۹۱۰	۰.۷۶۸۹۵۰	۳.۳۵۴۲	۳.۰۵
تعهد به خانواده	۰.۶۴۲۰	۰.۸۰۰۹۶۰	۳.۴۶۲۷	۳.۰۰
تعهد به کار	۰.۶۷۶۰	۰.۸۲۱۹۷۰	۳.۳۵۹۸	۳.۰۰
تعهد به دوستان	۰.۵۹۶۰	۰.۷۷۲۳۲۰	۳.۴۱۱۳	۳.۰۰
تعهد به جامعه	۰.۷۹۳۰	۰.۸۹۰۶۸۰	۳.۳۷۵۲	۳.۳۳
تعهد اجتماعی	۰.۶۵۰۰	۰.۸۰۶۵۱۰	۳.۳۵۴۹	۳.۱۷

یافته‌های استنباطی

در دو مرحله، مدل‌های مسیر (PLS) ارزیابی و تخمین زده خواهند شد. در مرحله اول، نمره متغیرهای پنهان برای هر متغیر پنهان ارزیابی و تخمین زده می‌شود. سپس در مرحله دوم، نقش تعدیل‌کنندگی متغیرهای نهفته که بستگی به وضعیت آن‌ها در مسیر مدل دارد واکاوی خواهد شد. همچنین با عنایت به ماهیت مرحله دوم، بسیاری از توصیه‌ها برای آزمون تأثیر تعدیل‌کنندگی رگرسیون چندگانه، از طریق نرم‌افزار (SMART-PLS) است. در ادامه پژوهش، خروجی‌های حاصل از نرم‌افزار مورد استفاده و تحلیل آن‌ها آورده شده است.

نمودار شماره (1). ضرایب مسیر مدل مفهومی

نمودار شماره (2). نتایج آزمون T با توجه به متغیرها

شایان ذکر است که ارزش t (Value-T) معنی دار بودن تأثیر متغیرها را بر هم نشان می‌دهند. اگر مقدار T بیشتر از $(1/66)$ باشد نشان از این است که تأثیر مثبت وجود دارد و رابطه، معنی دار خواهد بود. اگر مقدار T بین $(+1/66)$ تا $(-1/66)$ باشد تأثیر معناداری وجود ندارد و اگر مقدار T کوچک‌تر از $(1/66)$ باشد، به این معنا است که تأثیر منفی وجود دارد ولی رابطه، معنادار است. همچنین ضرایب مسیر مدل اگر بالای $(0/6)$ باشد، معنایش این است که ارتباطی قوی میان دو متغیر وجود دارد، و اگر ضرایب مسیر بین $(0/3)$ تا $(0/6)$ باشند، رابطه متوسط و اگر زیر $(0/3)$ باشند ارتباط ضعیفی بین متغیرها وجود دارد. داده‌های به‌دست‌آمده از پژوهش میدانی در نرم‌افزار (SMART-PLS) اجرا شد و مطابق نمودارهای (1) و (2) نتایج بالا قابل مشاهده است. بدین ترتیب، تحلیل هر یک از روابط متغیرها که فرضیه‌های پژوهش براساس آن نوشته شده است، به‌طور خلاصه در جدول شماره 4 در ذیل نشان داده می‌شود.

جدول شماره (5). خلاصه نتایج حاصل از آزمون فرضیات

متغیرها	ضریب مسیر	ارزش آزمون T	سطح معناداری	میزان تأثیر
جهت‌گیری مذهبی تعهد اجتماعی	0/729	19/437	معنادار	قوی
تعهد اجتماعی قانون‌گرایی	0/475	5/700	معنادار	متوسط
جهت‌گیری مذهبی قانون‌گرایی	0/714	4/333	معنادار	متوسط

جدول شماره (5) براساس خروجی آزمون فرضیات پژوهش نتایج آن به دست آمده است؛ بنابراین با توجه به روابط هر یک از متغیرهای این پژوهش می‌توان گفت:

نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه اول با توجه به ضریب مسیر (0/729) است و مقدار T (19/437)، نشان داده می‌شود و این یعنی جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی میزان تأثیر معنادار و قوی دارد. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه دوم با توجه به ضریب مسیر، عدد (0/475) است و مقدار T (5/700) نشان داده شد، لذا باید اذعان داشت که تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی میزان تأثیر معنادار و متوسط دارد. در آزمون فرضیه سوم این نتیجه به‌دست آمد که ضریب مسیر (0/714) و مقدار T (4/333)، است و این بدین معنا است که جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی میزان تأثیر معنادار و متوسط دارد. با توجه به نتایج، برای اینکه میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته به‌دست آید ضرورت دارد که تأثیرات کل (تأثیر مستقیم و غیرمستقیم) برای متغیرهای درون‌زای مدل ارائه و طرح شود و این مهم در جدول شماره (6) نشان داده شده است.

جدول شماره (6). تفکیک اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم

روابط	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	اثرات کل
جهت‌گیری مذهبی تعهد اجتماعی	0/729	---	0/729
تعهد اجتماعی قانون‌گرایی	0/475	---	0/475
جهت‌گیری مذهبی قانون‌گرایی	0/714	0/346	1/06

همان‌طور که در جدول (6)، مشاهده می‌شود، جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی تأثیر مستقیم و معنادار دارد و نشان‌دهنده این است که جهت‌گیری مذهبی می‌تواند مقدار (0/729) از تعهد اجتماعی را پیش‌بینی کند؛ همچنین تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی تأثیر مستقیم و معنادار دارد و این نشان می‌دهد که تعهد اجتماعی می‌تواند مقدار (0/475) از قانون‌گرایی را پیش‌بینی کند. درنهایت، جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی تأثیر مستقیم و معنادار دارد که

این خود نیز نشان‌دهنده این است که جهت‌گیری مذهبی می‌تواند مقدار (0/714) از قانون‌گرایی را پیش‌بینی کند. با توجه به یافته‌ها، پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که نقش میانجی‌گری تعهد اجتماعی در تأثیرگذاری جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی مورد حمایت قرار گرفته است؛ به عبارتی، با آزمون تست سوبل که مقدار حدود (0.00) می‌باشد؛ بنابراین باید گفت که فرضیه چهارم این پژوهش نیز مورد تأیید واقع شد.

برازش مدل

در این پژوهش از دو مدل بیرونی¹ که هم ارز مدل اندازه‌گیری² یا سنجش، و مدل درونی³ که مشابه مدل ساختاری⁴ در نرم‌افزارهای دیگر مثل (LISREL, EQS and AMOS) است بهره گرفته شده است. برای برازندگی این مدل از شاخص واری اعتبار اشتراک⁵ استفاده می‌شود. برای برازندگی مدل ساختاری از شاخص حشو یا افزونگی⁶ (ضریب استون-گیسر Q^2) استفاده شده است. اگر این دو شاخص مثبت باشد، نشان‌دهنده کیفیت مناسب مدل ساختاری است. بدین ترتیب در جدول شماره (7) قابل‌مشاهده است که شاخص اشتراک و افزونگی مثبت است؛ لذا مقدار (R^2) نیز گویای توانایی مدل ارائه‌شده برای توصیف سازه است. مقدار معیار (GOF) معادل (0.38) و از (0.36) بیشتر می‌باشد (داوری، 1396، ص 70) و نشانگر این است که ارزش مدل کلی پژوهش قوی است.

جدول شماره (7). برازش مدل

R^2	مدل اندازه‌گیری		متغیر
	مدل ساختاری شاخص حشو	مدل اندازه‌گیری شاخص اشتراک	
-	-	0/049	جهت‌گیری مذهبی
0/531	0/324	0/385	تعهد اجتماعی

1. Outer Model
2. Measurement model
3. Inner Model
4. Structural model
5. Cross Validated Communnality
6. Cross Validated Redundancy

0/615	0/403	0/335	قانون‌گرایی
GOF	$GOF = \sqrt{0.256 * 0.573} = 0.38$		

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه درصد زیادی از جمعیت کشور عزیزمان را جوانان تشکیل می‌دهند، باید اذعان داشت که این جوانان به‌عنوان آیندگان یک ملت، در فرهنگ و منش جمعی تأثیرگذار هستند. مذهب و جهت‌گیری‌های مذهبی که در واقع گرایش به انجام اعمال و تفکرات مذهبی در هر فرد است، می‌تواند اثری مهم در حوزه اجتماعی داشته باشد. تعهد اجتماعی از جمله ارکان مهم اجتماعی است، به‌طوری‌که شرایط تنظیم امور را فراهم کرده، بر قابلیت و میزان ثبات اجتماعی افزوده و پیش‌بینی امور و جریان‌های اجتماعی را تسهیل می‌کند (سیدان و محمدی، 1389، ص 12). درواقع، پژوهشگران تعهد اجتماعی را عاملی دانسته‌اند که سبب ایجاد نظم در کار، هنجار اجتماعی و حس انجام وظیفه در افراد می‌گردد. مفهوم تعهد اجتماعی و توجه به آن در اجتماع به‌مثابه توجه به اخلاق و روابط انسانی خواهد بود. تعهد اجتماعی موجب می‌شود که افراد نسبت به انجام وظایف و رفتار درست اجتماعی خود، بدون وجود عامل کنترل خارجی حساس باشند و وظایف و تکالیف خویش را به نحو احسن و بهترین شکل انجام دهند (حقیقتیان، عبدالهی، 1390، ص 65).

از آنجاکه تبعیت آگاهانه، داوطلبانه و پایدار بیشتر مردم از قوانین، قانون‌گرایی نامیده می‌شود (موسوی‌زاده، 1396، ص 180) در این پژوهش سعی بر آن بود که با بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی با تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی، اثر جهت‌گیری مذهبی در جوانان اسلام‌آباد غرب را بر دو متغیر مذکور مورد واکاوی قرار گیرد.

نتیجه به‌دست‌آمده از آزمون فرضیه اول با توجه به مقدار $(T=19/437)$ ، نشان داد که جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی تأثیر معنادار و قوی دارد. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه با نتایج حاصل از پژوهش جلائیان (1386)، واحدی و همکاران (1388) و حقیقتیان و عبدالهی (1390) درزمینه اثر

جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی همسویی دارد. در بیشتر پژوهش‌های صورت‌گرفته در این زمینه نیز رابطه‌ی گرایش دینی مذهبی و تعهد اجتماعی به اثبات رسیده است؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت اگر جامعه‌ای بخواهد افراد متعهدتر داشته باشد یکی از راه‌های آن، تقویت زمینه و عقاید مذهبی افراد جامعه است.

نتایج آزمون T نشان از آن دارد که مؤلفه‌های در نظر گرفته‌شده برای متغیرها دارای تأثیر معنادار هستند. در جهت‌گیری مذهبی عامل بیرونی اثر بیشتری نسبت به عامل درونی دارد؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که با تقویت سویه‌های بیرونی مذهبی در جوانان اسلام‌آبادی جهت‌گیری مذهبی آن‌ها را به‌گونه‌ای هدایت کرد که در اجتماع بتوانند تعهدات و میزان قانون‌گرایی خود را افزایش دهند. در متغیر تعهد اجتماعی بیشترین اثر مربوط به تعهد به دوستان و سپس تعهد به کار، تعهد به جامعه و سپس تعهد به خانواده اثرگذار هستند که این نتیجه نشان می‌دهد که اثرگذاری دایره‌ی دوستان و محیط کاری عامل‌های مؤثرتری نسبت به سایر عوامل هستند.

در متغیر قانون‌گرایی نیز به‌ترتیب میزان عام قانون‌گرایی، خوش‌بینی نسبت به حکومت و باورهای مذهبی بیشترین اثر را داشته‌اند. میزان عام‌گرایی قانون نشان می‌دهد که هرچه میزان آگاهی و دانش قانونی افراد بیش‌تر باشد، میزان قانون‌گرایی آنان نیز افزایش می‌یابد. این یافته با نتایج پژوهش واحدی و همکاران (1388)، حقیقتیان و عبدالهی (1390) در زمینه تأثیر متغیر میزان عام قانون‌گرایی بر رعایت قانون توسط افراد همسویی دارد، در واقع هرچه آگاهی افراد از قانون و مقررات بیشتر باشد تبعیت آن‌ها از قانون بیشتر خواهد بود. در زمینه خوش‌بینی به حکومت نیز حقیقتیان و عبدالهی (1390) در پژوهش خود ابراز می‌دارند که در شرایطی که مردم به قوانین، مسئولین و عملکرد آن‌ها اعتماد داشته باشند احساس مسئولیت بیشتری نسبت به جامعه و نقش‌هایی که بر عهده می‌گیرند، دارند که این نتیجه نیز با نتیجه تأثیر خوش‌بینی به حکومت بر رعایت قانون توسط اشخاص در این پژوهش هم‌خوانی دارد.

نتیجه حاصل از آزمون فرضیه دوم با توجه به مقدار ($T=5/700$) باید گفت که تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی میزان تأثیر معنادار و متوسط دارد که با پژوهش حقیقتیان و عبدالهی (1390) در مورد اثر تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی همسو است. دلیل این نتیجه می‌تواند این باشد که شخص متعهد در اجتماع برای حفظ جامعه خود رعایت قانون را در اولویت رفتارهای اجتماعی خود قرار می‌دهد. در ادامه در آزمون فرضیه سوم این نتیجه به دست آمد که مقدار ($T=4/333$) است و این بدین معنا است که جهت‌گیری مذهبی نیز بر قانون‌گرایی میزان تأثیر معنادار و متوسطی دارد؛ که این نتیجه با نتایج پژوهش شاه‌آبادی و ترکان (1392) و حمیدی هریس و همکاران (1366) درباره اثر جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی هم‌سو است. در پژوهش زارع شاه‌آبادی و ترکان (1392) که در شهر یزد صورت گرفته است پژوهشگران معتقدند که یزد به مثابه شهری با پیشینه مذهبی قوی، به باورهای مذهبی به مثابه نوعی منبع کنترل بیرونی درونی عمل کرده و موجب تقویت قانون‌مداری آنان شده است.

نتایج پژوهش حاضر این است که جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی تأثیر مستقیم و معنادار دارد و در واقع با توجه به ضریب مسیر ($\beta=0/729$) جهت‌گیری مذهبی می‌تواند این مقدار از تعهد اجتماعی را پیش‌بینی کند؛ به علاوه تعهد اجتماعی بر قانون‌گرایی تأثیر مستقیم و معنادار دارد و ضریب مسیر ($\beta=0/475$) نشان‌دهنده آن است که تعهد اجتماعی می‌تواند 0/475 از قانون‌گرایی را پیش‌بینی کند. در نهایت نیز جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی تأثیر مستقیم و معنادار دارد و جهت‌گیری مذهبی می‌تواند مقدار ($\beta=0/714$) از قانون‌گرایی را پیش‌بینی کند. نتایج حاصل از یافته‌ها با پژوهش زارع شاه‌آبادی و ترکان (1392)، واحدی و همکاران (1388)، حقیقتیان و عبدالهی (1390) و لو ژین کوان (2008) درباره اثرات جهت‌گیری مذهبی بر دو متغیر مستقل تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی دارای مطابقت و همسویی است. علاوه بر نتایج اثر جهت‌گیری مذهبی بر تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی، یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که بین دو متغیر مستقل پژوهش یعنی

تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی نیز رابطه مؤثری وجود دارد. پس نقش میانجی‌گری تعهد اجتماعی در تأثیرگذاری جهت‌گیری مذهبی بر قانون‌گرایی مورد حمایت قرار گرفته است؛ بنابراین، تعهد اجتماعی با ایفای یک نقش میانجی خواهد توانست میزان قانون‌گرایی بین جوانان را افزایش دهد که این نتیجه با نتیجه پژوهش زارع شاه‌آبادی و ترکان (1392) هم‌خوانی دارد. همچنین بر طبق پژوهش سرافراز؛ نیکخواه و رستگار (1399) که نتیجه گرفته بودند که اگر هویت اجتماعی در جوانان که همانا رابطه فرد با جامعه است، کاهش یابد میزان قانون‌گریزی در آنان افزایش می‌یابد باید اذعان داشت که در پژوهش آنان نیز رابطه بین تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی به‌نوعی تأیید گشته است و با نتیجه حاصل از این پژوهش مطابقت دارد.

در پایان باید گفت از این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که در جامعه رو به رشد کنونی به‌ویژه در شهر اسلام‌آباد غرب می‌توان با تقویت سوبه‌های مذهبی و دینی در افراد، جنبه‌های تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی نظیر تعهد به جامعه، تعهد به کار، رعایت قانونمندی و غیره را در مسیر درست هدایت کرد. پس با اهتمام جدی مسئولان دخیل در امور مذهبی و فرهنگی جهت حفظ و افزایش باورهای دینی و اجتماعی و نهادینه کردن آن‌ها می‌توان میزان تعهد اجتماعی جوانان اسلام‌آبادی را افزایش داد و همگام با آن با آگاهی بخشی قوانین و مقررات به جوانان از قانون‌گریزی کاسته و بر میزان قانون‌گرایی و تعهد اجتماعی جوانان اسلام‌آبادی افزود. نتیجه این پژوهش می‌تواند به سیاست‌گذاران بخش نظام آموزش و پرورش، نظام آموزش عالی، وزارت ورزش و جوانان و نیز نهادهای انقلابی و مذهبی کمک شایانی در اصلاح امور فرهنگی کند. بدین ترتیب با کمک این نوع مطالعات می‌توان سیاست‌های مربوط به این حوزه، مورد اصلاح و بازبینی واقع شود و تداوم به پایبندی به تعهد اجتماعی و پایبندی به قانون در فرهنگ ایران عزیز رو به اعتلا پیش رود.

پیشنهادها

- ارائه آموزش‌های مذهبی همسو با تعهد اجتماعی و قانون‌گرایی در مدارس اسلام‌آباد غرب توسط معلمان آموزش‌دیده در این زمینه به‌گونه‌ای باشد که میزان اطلاعات افراد نسبت به قوانین موجود و وظایفشان در جامعه بهبود یابد.
- در سطح کلان اجتماعی، از طریق رسانه ملی به‌عنوان یک رسانه فراگیر در کشور فرهنگ مذهبی، تعهدات اجتماعی و اطلاعات قانونی در جامعه اشاعه شود.
- نقش نهادهای دولتی و غیردولتی مذهبی در اسلام‌آباد غرب مانند مساجد، هیئت‌های مذهبی و عاشورایی جهت گسترش آموزه‌های دینی مرتبط با جامعه و قانون تقویت شود.
- تلاش شود که برنامه‌های نهادهای فرهنگی و مذهبی در اسلام‌آباد غرب در جهت ایجاد فرصت‌های لازم برای جوانان اسلام‌آبادی برای رشد روحیه مذهبی و افزایش تعهد جمعی متمرکز شود.

سپاسگزاری

از همه کسانی که در پاسخ به پرسش‌نامه، نهایت همکاری را کرده‌اند کمال تشکر و امتنان را دارم.

– آتش‌زاده شوریده، فروزان؛ عبدالجباری، مرتضی؛ کرمخانی، مرضیه؛ شکری خوبستانی، معصومه و پیشگوی، سید امیرحسین. (1395). رابطه بین سلامت معنوی پرستاران با رفتارهای مراقبتی آنان. *مجله پژوهش در دین و سلامت*، 3 (1)، صص 5-17. قابل بازیابی از:

<https://journals.sbmu.ac.ir/jrrh/article/view/11648>

– آذربایجانی، مسعود. (1393). *مقیاس سنجش دین‌داری: تهیه و ساخت آزمون جهت‌گیری مذهبی با تکیه بر اسلام*. چاپ اول، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

– اکبری، پیمان؛ بهارستان، امید و شائمی، برزگی علی. (1392). تحلیل تأثیر هوش هیجانی و رفتار شهروندی سازمانی بر تعارضات سازمانی: مطالعه موردی. *فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه*، ۲۶ (۴)، صص ۷۳-۱۰۰. قابل بازیابی از:

<http://jmdp.ir/article-1-1938-fa.html>

– امیری، شیرزاد و احمدی، امیر. (1397). بررسی رابطه معنویت با خود کارآمدی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام‌آباد غرب از دیدگاه روان‌شناسی اسلامی. *فصلنامه مطالعات فقهی و فلسفی*، 9 (34)، صص 6-27. قابل بازیابی از:

http://aqojap.journal.qom-iau.ac.ir/article_544268.html

– انیسی، جعفر؛ نویدی، احد و اعظم، حسینی‌نژاد نصرآباد. (1389). ساخت و اعتباریابی مقیاس نگرش و التزام عملی به نماز. *فصلنامه علوم رفتاری*، 14 (4)، صص 313-318. قابل بازیابی از:

https://jeu.auu.aa.ir/article_98.8.html

– ایمان، محمدتقی؛ مرادی، گل‌مراد و جلالیان بخشنده، وجیهه. (1389). بررسی ارتباط بین مسئولیت اجتماعی جوانان و احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه شهر مشهد). *مطالعات امنیت اجتماعی*، 24، صص 117-139. قابل بازیابی از:

<https://www.sid.is/fa/jouraal/VieaPape r.aspx?i==142360>

- باقری، فاطمه؛ صدیق اورعی، غلامرضا و یوسفی، علی. (1394). تعهد اجتماعی، مفهومی جدید در عرصه علوم اجتماعی یا معنایی کهن در تاریخ اندیشه بشری. *اسلام و مطالعات اجتماعی*، 3 (10)، صص 108-144. قابل بازیابی از: http://jiss.isaa.ac.ir/article_20944.htm#l1nng=fa
- بخشی‌زاده، طاهر؛ رضوی، بهروز و قربانی، رامین. (1393). نقش و جایگاه قانون در جامعه اسلامی، اولین کنفرانس ملی اقتصاد مدیریت و فرهنگ ایرانی/اسلامی، صص 1-14. اردبیل قابل بازیابی از: <https://civilicc.com/doc/362061>
- بهرامی، احسان. (1389). *مطالعه عناصر اساسی سازگاری در مردان آزاد ایرانی*. رساله دکتری علوم اجتماعی، دانشگاه تربیت مدرس.
- پرتو، مسلم. (1394). نقش جهت‌گیری مذهبی و وضعیت اقتصادی - اجتماعی در تحول قضاوت اخلاقی نوجوانان دانش‌آموز. *فصلنامه مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، 1 (1)، صص 38-11. قابل بازیابی از: https://qaiie.ir/article_fa.hmrh-22-1
- جلائیان، وجیهه. (1386). *عوامل مؤثر بر مسئولیت جوانان شهر شیراز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز.
- حقیقتیان، منصور و عبداللهی، منیژه. (1390). عوامل مؤثر بر تعهد اجتماعی در بین دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر اصفهان. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، 3 (4)، صص 65-75. قابل بازیابی از: https://jisds.rraia.i.a.c.ir/article_908.htm#l1nng=fa
- حمیدی هریس، مریم و محمدی، عاطفه. (1366). بررسی عوامل مرتبط با میزان قانون‌گرایی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز). *فصلنامه علمی دانش انتظامی آذربایجان شرقی*، 7 (26)، صص 89-114. قابل بازیابی از: http://eastaz.jrl.police.ir/article_19253.html
- داوری، علی و رضازاده، آرش. (1366). *مدل‌سازی معادلات ساختاری با*

- نرم/فزار *PLS* چاپ چهارم، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر و ترکان، رحمت‌اله. (1392). عوامل قانون‌گرایی شهروندان در شهر یزد. *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۱۳ (۵۰)، صص ۱۵۹-۲۰۵. قابل بازیابی از:
- <http://refahj.urar.a.a.ir>
- سبحانی‌نژاد، مهدی. (1389). *تعهدپذیری اجتماعی در برنامه‌ریزی درسی کنونی- دوره ابتدایی ایران و طرحی برای آینده*. رساله دکتری علوم اجتماعی، دانشگاه تربیت مدرس.
- سرافراز، پرنیان؛ نیکخواه، هدایت و رستگار، یاسر. (1399). تحلیلی بر زمینه‌های اجتماعی پدیده قانون‌گریزی (جوانان 18-35 سال شهر بندرعباس). *فصلنامه انتظام اجتماعی*، 12 (3)، صص 161-186. قابل بازیابی از:
- http://ropra.jrp.pojae.ir/ariicle_95.34.hmml
- سلیمی، علی؛ داوری، محمد و صدیق اورعی، غلامرضا. (1394). *مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی*. جامعه‌شناسی کجروی، چاپ ششم، قم: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- سیدان، فریبا و محمدی، خدیجه. (1389). عوامل مؤثر بر میزان تعهد اجتماعی در زنان و مردان شاغل. *خردنامه همشهری*، شماره 39، صص 1-15. قابل بازیابی از:
- <http://easaai.ir/fa/ariicle>
- صباغ، صمد و قیاسی، سحر. (1388). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان تعهد اجتماعی (دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز). *مطالعات جامعه‌شناسی*، 2 (5)، صص 88-103. قابل بازیابی از:
- http://jss.iatt.cc.tr/crticle_020992.hmml
- صنیعی، محمدحسین؛ اکرمی، سیدمهدی. (1366). بررسی جایگاه قانون و قانون‌گرایی. *فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی*، 1 (3)، صص 29-47. قابل بازیابی از:
- https://issk.sndu.nc.ir/ariicle_5..hmml

— عاملی، سعیدرضا؛ محمدخانی، نجمه. (1388). ارتباطات بین فرهنگی و گفتمان حقوقی، آموزشی و رسانه‌ای ایرانی. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، 1 (4)، صص 41-66. قابل بازیابی از:

http://www.jicr.ir/ariicle_2..html

— فرخی، نعیمه و باقری، حسین. (1366). *رابطه بین تعهد مذهبی و هوش اخلاقی با معنای زندگی در پرستاران بیمارستان امام شهرستان ساری*. سومین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی ایران، صص 1-8. قابل بازیابی از:

<https://civilicc.com/doc/647707>

— قائمی، علی. (1393). *دنیای جوان*. چاپ اول، تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر.

— کرمی، جهانگیر؛ روغنجی، محمود؛ عطاری، یوسفعلی؛ شکری، مهتاب و بشلیده، کیومرث. (1385). بررسی روابط ساده و چندگانه ابعاد جهت‌گیری مذهبی با سلامت روانی در دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه. *علوم تربیتی و روان‌شناسی*، 3، صص 31-52. قابل بازیابی از:

https://www.sid.ir/fa/jouraal/VieaPape_r.aspx?i==68881

— مرکز مالمیری، احمد. (1394). *حاکمیت قانون: مفاهیم، مبانی و برداشت‌ها*. چاپ سوم، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

— معیدفر، سعید و جهانگیری، پرویز. (1398). اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن مطالعه موردی شهر ارومیه. *جامعه‌شناسی تاریخی*، 1 (1)، صص 47-67. قابل بازیابی از:

https://jhs.modares.cc.ir/ariicle_fa.hmrh-4276-25

— موسوی‌زاده مرکیه، سید شهاب‌الدین. (1366). در انتظار قانون‌گرایی: تحلیل متنی نظریه حاکمیت قانون در ایران. *فصلنامه مجلس و راهبرد*، 24 (92)، صص 175-203. قابل بازیابی از:

https://aarhr.iajler.ir/ariicle_fa.hmrh-4276-25

— میرهاشمی، مالک و حسین شرقی، عاطفه. (1395). ارتباط سبک‌های

هویت و جهت‌گیری مذهبی با سلامت عمومی دانشجویان. پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری، 6 (1)، صص 77-90. قابل بازیابی از:

https://ccs.ii.cc.is/csiicle_25755.hmml

– هاشمی، سیداحمد. (1393). بررسی نقش واسطه‌گری سلامت روانی در رابطه بین تعهد مذهبی با عملکرد شغلی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد. فصلنامه علمی - پژوهشی روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، 5 (18)، صص 65-79. قابل بازیابی از:

m.muau.a.ir/ariicle_780.hmml/jpm

– واحدی، شهرام؛ بدری، رحیم و مصرآبادی، جواد. (1388). بررسی عوامل مؤثر بر قانون‌گرایی شهروندان: (مطالعه موردی: شهروندان استان آذربایجان غربی). فصلنامه انتظام اجتماعی، 1 (2)، صص 37-60. قابل بازیابی از:

<http://ropra.jrp.pojae.ir>

– یاسمی‌نژاد، پریسا؛ گل‌محمدیان، محسن و یوسفی، ناصر. (1390). رابطه سلامت معنوی با درگیری شغلی در اعضای هیئت‌علمی. مشاوره شغلی و سازمانی، 8 (5)، صص 110-25. قابل بازیابی از:

https://jcoc.sau.aa.ir/ariicle_66260.hmml

– یوسفی، علی؛ فرهودی‌زاده، مارینا و لشکری‌دربندی، مرضیه. (1391). فشار هنجار تعهد اجتماعی در ایران. جامعه‌شناسی کاربردی، 23 (2)، صص 179-192. قابل بازیابی از:

https://jas.ii.ac.ir/ariicle_2266.hmml

– Allen, G. E. K., & Heppner, P. P. (2011). Religiosity, coping, and psychological well-being among Latter-Day Saint Polynesians in the U.S. *Asian American Journal of Psychology*, 2(1), 13–24. Retrieved from:

<https://doi.org/10.1037/a0023266>

– Allport, G. W. (1950). *The individual and his religion*. New York: MacMillan. Atkins.

– Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5,

432- 443. Retrieved from:

<https://psycnet.apa.org/record/2005-11100-004>

- Bagozzi, R. P., & Fornell, C. (1982). *Theoretical concepts, measurements, and meaning*. In Fornell, C. (Ed.) *A second generation of multivariate analysis (24-38)*. Vol. 1. New York. NY.: Praeger.
- Doosje, B. E. & Spears, R. (1999). *Commitment and Intergroup Behavior & Social Identity: Context, Commitment, Content*. Oxford: Blackwell.
- Duriez, B., and Soenens, B. (2006). Personality, identity styles, and religiosity: An integrative study among late and middle adolescents. *Journal of Adolescence*, 29(1), 119-135. Retrieved from:
<https://psycnet.apa.org/record/2006-01918-008>
- Duriez, B., Smits, I & Goossense, L. (2008). The relation between identity styles and religiosity in adolescence: Evidence from a longitudinal perspective. *Personality and Individual Differences*, 4(44), 1022-1031. Retrieved from:
DOI:[10.1016/j.paid.2007.10.028](https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.10.028)
- Durkheim, E. (1982). *The Rules of Sociological Method*. Glencoe, Ill, Free Press.
- Earnshaw, E. L. (2021). *Religious orientation and meaning in life: An exploratory study*. Essay presented to control Methodist church, University of Missouri.
- Ellison, C. G., Boardman, J. D., Williams, D. R., & Jackson, J. S. (2001). Religious involvement, stress, and mental health: Findings from the 1995 Detroit area study. *Social Forces*, 80, 215–249. Retrieved from:
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-009-0362-z>
- Francis, L. J., Robbins, M., Lewis, C. A., Quigley, C. F., & Wheeler, C. (2004). Religiosity and General Health among eeee rgraaaa Ssssssss ss Re ” Co,,,,, , C dd ” Crrrrr rr *Journal of Personality and Individual Differences*, 37, 485–494. Retrieved from:
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.09.017>

- Henningsgaard.J.M. & Arnau, R.C. (2008). Relationships between religiosity, spirituality, and personality: A multivariate analysis. *Personality and Individual Differences*, 45(8),703-708. Retrieved from:
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.07.004>
- Holloway, W. B. (1982). Developing Competence, *Society*. Vol. 19, PP. 40-47. Retrieved from:
<https://link.springer.com/article/10.1007/BF02694935>
- Hossienkhanzadeh, A. A.; Yeganeh, T.; Mojallal, M. (2013), The Relationship of the Religious Orientations and Attitudes with Self-control Among Students, *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 84, 759 – 762; Retrieved from:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813017151>
- Loveland, M. T., Sikkink, D., Myers, D. J. & Radclif, B. (2005). Private prayer and civic Involvement, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44(1), 1-14. Retrieved from:
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2005.00261.x>
- Lou Xin-quan, (2008). On Law-abiding and Religion. *Journal of Guangxi Youth Leaders College*.pp:2. Retrieved from:
http://en.cnki.com.cn/Journal_en/G-G000-GXQL-2012-02.htm
- ” Crrrrr rr,, C & ” Crrrrr rrR. 3300333Reiigiinii ty Srrss and Psychological Distress. *Journal of Personality and Individual Differences*, 34, 211–217. Retrieved from:
<http://eprints.gla.ac.uk/160271/>
- Parsons, T. & N. Smelser. (2010). *Economy and Society*. Published November 3, 2010 by Routledge,344 Pages.
- Tiliopoulos, N., Bikker, A. P., Coxon, A. P. M., & Hawkin, P. K. (2007). The means and ends of religiosity: A fresh look at Gordon Allport's religious orientation dimensions. *Personality and Individual Differences*, 42(8), 1609–1620. Retrieved from:
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.10.034>
- Tyler, Tom. R. (2006), *why people obey law*. yale university press.